

farasi is a zine of the Department of Architecture of the University of Thessaly,
Laboratory of History, Theory and Conceptual Design for Architecture, the City and the Environment
Coordination: Phoebe Giannitsi, Iris Lykourioti, Fani Paraforou
Text, drawings, editing and design of present issue: Michalis Raitopoulos (AR&A, Architecture Research Athens)
© 2025 farasi
© Salamina Itinerary

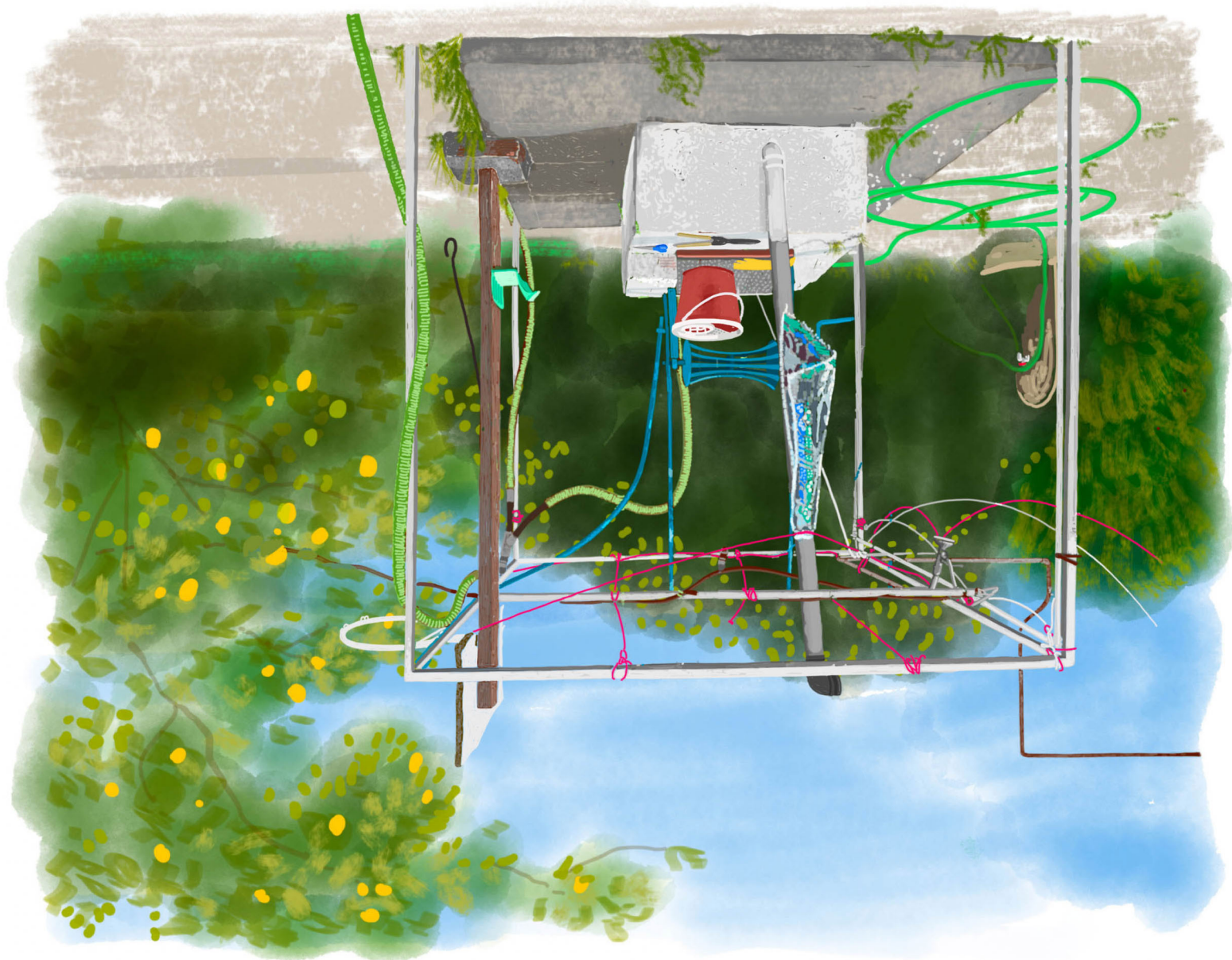
ISSN 3057-4390

ΦΑΡΑΣΙ
zine

ΣΑΛΑΜΙΝΑ ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΟ
Τεύχος 04 / άνοιξη 2025

those decorative ensembles that constitute a kind of display, are a far cry from those carefully curated possessions that designate the wealth and privilege of most professionally designed homes. There, aesthetics itself becomes a kind of possession, meant to communicate something about its owners, who are at the same time alienated by it. This rationalized relationship of people to their living environments, mediated by the image of a certain way of life, is more about the aesthetics of possessing objects in a field, rather than the process of interacting with those objects, which become tools for living. In other words, the two types of dwellings remind me of Erich Fromm's distinction between two fundamental (and fundamentally opposed) approaches to the world in his seminal book, *To Have or To Be*. In it, Fromm identifies with a philosophical concept of 'being' that is essentially a process of 'becoming', inherently related to movement and change, as opposed to permanence and transcendence. I find my walk in Salamina to be an exceptionally good excuse to consider this opposition. Writing *To Have or To Be* in 1976, Fromm pointed out that the increasingly extreme demands of the work environment were forcing people to take increasingly extreme measures to "enjoy" their ever more limited

holiday time. In other words, the same system that forces people to work longer hours encourages them to compensate by spending more and more money on their brief vacations. This of course remains even more true today. But at the same time, the perpetually changing and volatile patterns of life that continue to emerge from the current era of political, economic and climatic instability may encourage us to step into the Heraclitian river. And it might allow us to see Salamina as a kind of model going forward, as opposed to a warning image of the past. To live in the garden, to plan incrementally and to consider one's way of life as contingent rather than permanent, are perhaps good ways to think about dwelling in the future.

[illegible]

Հելվեթիական 'Հեթոքհո հեյուղուներ' 'հեյուեռուուսուս
հեյուեհոուսուս հոսոյոն չեթր չի' իյոի մարիդոյկուկու
քույկուներ: 'Հելիքթփ հիկոյ չեթր օաա ևոսոթոթո
յաշ հոսոթոթո չի' հելեիկոթփոթփա մույն հեյոնուսուսոյ
Օ.Փ.հույկոյոն օի օաա ոկոս լեհեաա մուիտիարչ' և 'մուսթփուշ
ևուշ' 'հեոթոթոհո ևոսթիթո ևոնիթո մոի' 'ևոնթոյո
ևոնուիթոն օաա 'կկթ' մոի մուեոնոաա 'աթուդկա րոնուսթա
աա յոյիթո հոթրա, 'քկթ' 'իշևաաա ոսա րուիթոյեու ևու
աթթիտիարոսա' 'հոսոթփո մա հեյոն չօ 'ոշ' մուսոսոյուուե
կոշ' և ոսոթ ոսոթո հօլ' 'մուիուօուսո հելեիթո
'հեթոի' մոի ևոնթոյո ևու լեշևաաա-կի-իթթա րաթոթո Լիթթի
'հեթո' մոի մա ուլ' լեթթո ոսո մուսթա ոսա 'օաաթեշ
օաա ևոսո մուսոյե մոի օաա լեթթեշ ոսո մաթո' և

[illegible]

Կրթական համակարգի մասին հարցազրույցի ժամանակ
 Մանկության նախարար Կարեն Կարամյանը ասել է, որ
 հիմա Կրթության նախարարությունը օգտագործում է
 միջոցառումներ, որոնք ուղղված են ընդհանուր կրթության
 որակի բարձրացման, ուսուցիչների մասնագիտացման
 և ուսանողների համակարգի օգնության ուղղությամբ:
 Նա նաև ասել է, որ Կրթության նախարարությունը
 օգտագործում է միջոցառումներ, որոնք ուղղված են
 ընդհանուր կրթության որակի բարձրացման, ուսուցիչների
 մասնագիտացման և ուսանողների համակարգի օգնության
 ուղղությամբ:

THE HOUSES

TAΣΙΤΙΑ

On a recent Saturday I decided to take a walk in Salamina. It is an excuse to get out of the city, to visit a location which always promises the discovery of something new, vital and interesting.

My walk begins in a neighborhood of Agios Stefanos, which I like for its small houses. To my mind, it is quaint; it has the feel of a small community. A place where people live outdoors. I enjoy its familiarity, but, as I begin to look around, I recall another, more ambiguous sensibility, an overwhelming sense of fortification. On its surface, Salamina is far from bucolic. The properties are wrapped in layer upon layer of fencing material. Standard metal balustrades are supplemented by informal constructions, makeshift metal mesh, chicken wire, and

Beware of dogs' signs are ubiquitous. It appears as though the entire settlement is designed to exclude and intimidate visitors, and it takes mental effort to ignore this fact. Many of the roads seem lined with barricades, as if each of the houses had turned its back on the very idea of neighborliness. But the boundaries, however fortified, are also porous, and the vegetation seems determined to mitigate the hard edges. Between the dense foliage and rusted metal barriers, I can't help but eye the gardens that lie within, and of course, the houses. As I unwittingly try to get a better look at a house, I

fence. The eyes are startled as well, and I immediately
 introduce myself, hello, I just wanted to take a walk. What
 do you want, the tanned middle-aged man asks, I'm just
 a visitor out for a walk, I say, and I was just wondering
 why so many fences. Oh, well around here you have to be
 careful, it's the gypsies, they steal everything, you have to
 protect yourself. There are lots of break-ins. Everyone's
 afraid, that's why we have fences. I'm not afraid because
 I have my dog, and I keep an eye out for unwanted
 visitors. Day and night you have to be careful. Especially
 at night. Where are you from, are you from Athens? Yes, I
 answer, and I like it here in Salamina. This is god's
 paradise, the man answers. Here you can breathe, you
 have nature. You have everything at your feet. I could
 never live in the city, it's hell.

never live in the city, it's hell. A conversation ensues, although his affable disposition is at odds with the aggression of his enormous guard dog, which he tries to subdue. He explains how he and his wife love to cook in the yard, sometimes using the wood-burning oven. They eat under the pergola everyday at noon. He says that fewer than half the houses in the neighborhood are occupied

SALAMINA ITINERARY

ANIMINA

Η συζήτηση συνεχίζεται, παρόλο που η φιλική του στάση έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τον τεράστιο και φανερά επιθετικό σκύλο του, που προσπαθεί να συγκρατήσει. Μου εξηγεί πως αυτός και η σύζυγός του λατρεύουν να μαγειρεύουν στην αυλή – κάποιες φορές με τον ξυλόφουρνο. Τρώνε κάτω από την πέργκολα, κάθε μεσημέρι. Λέει πως λιγότερα από τα μισά σπίτια είναι κατοικημένα όλο τον χρόνο – τα υπόλοιπα είναι εξοχικά, ανήκουν σε ανθρώπους από το Πέραμα ή άλλες περιοχές και χρησιμοποιούνται το καλοκαίρι. Με συστήνει στη γυναίκα του, μια μικρή, νευρική γυναίκα που με κοιτάζει με καχυποψία.

Δεν μπορώ παρά να συνειδητοποιήσω τη θέση μου. Αισθάνομαι μια δυναμική ισχύος, κατά την οποία είμαι εδώ για να παρατηρήσω, να αναλύσω. Είμαι ο Ξένος. Αν και ποτέ δεν είμαι βέβαιος ποιος έχει τελικά την προνομιούχα θέση – ο υποτιθέμενος «ξένος» ή ο «ντόπιος»; Και πάλι, παλεύω να μη φανώ υπεροπτικός: μέσα από την επιθυμία μου να μάθω, να κατανοήσω, να γνωρίσω, ελλοχεύει ο κίνδυνος της αυθάδειας – σαν να ήρθα για να ταξινομήσω τα πράγματα μέσα από τη γνώση. Η λύση μου, εκείνη τη στιγμή, είναι να αφήσω την περιέργεια και την πρόθεση να διαλυθούν μέσω της συζήτησης. Η Σαλαμίνα είναι τόπος κοινοτισμού, κι η κουβέντα με τον γείτονα παράγει το είδος της γνώσης που λειτουργεί ως κόλλα της κοινωνικής συνοχής. Ο άντρας φαίνεται χαρούμενος που συναντηθήκαμε.

Καθώς συνεχίζω τη βόλτα, σκέφτομαι τη Σαλαμίνα σαν μια εικόνα από όνειρο – μια αφηρημένη ανάμνηση που μετασχηματίζεται συνεχώς με βάση αυτό που βλέπω μπροστά μου. Για μένα, είναι η εικόνα της επινοητικότητας των μικρών, αυτοσχέδιων σπιτιών. Σκέφτομαι την Ποιητική του Χώρου του Bachelard – σπίτια σαν ντουλάπες, συρτάρια, φωλιές. Τα ταπεινά υλικά

all year round, and the rest are summer houses for people living in Perama or elsewhere. He introduces me to his wife, a small, nervous woman who seems to eye me with suspicion.

I can't help but be self-aware. I sense a power dynamic, in which I have come to observe, to analyze. I am an outsider (although I can never quite understand whether the dominant position is that of the supposed outsider or the supposed insider). My position is also marred by a struggle to avoid condescension: in my attempt to learn, to understand, and therefore to know, I sense a kind of presumptuousness, like I have come to put things in their place by understanding and knowing. My solution, in the moment, is to allow inquisitiveness and intention to dissipate through conversation. Salamina is a place of neighborliness, where neighborly conversation creates the kind of knowledge that is the glue of social cohesion. The man seems happy that we have met.

As I continue my walk, I think of the abstract Salamina in my head, like the memory of an image in a dream, constantly revised by what I see before me. For me, it is an image of the ingenuity of small, improvised houses. They recall "the poetics of space" described by Gaston Bachelard in his canonical study — all chests and drawers and nests. The modest materials ensure a sense of sparseness so fundamental that it is not undermined by the usual accumulation of structures. Their logic is additive. Layers of Elenit, polycarbonate and tin panels offset from the building shell create new pockets of space. Ceramic tiles lifted from the roof form a roof terrace, habitable in summer. A thin web of reused window frames extends from the wall of a house to form a new crystalline room. A brick wall with window

A third totem

an old well
from an era in which each house relied on one for its drinking water.

Although the wells are required by law to be sealed, this one has been transformed into a kind of machine for everyday life. It occupies the yard like a living organism, and I struggle to make sense of its various parts:

a tangle of water conduits
and electrical lines
reaching back to the house
but also out toward the garden
suspended mid-air on slender poles

Its base supports

a wooden mast.

The mast supports

a basketball hoop.
It lifts it high
it loses it to the foliage.
A clothes wire
with a single clothespin

(still hanging weightlessly)

appears from out of nowhere to wrap itself around the structure before returning to its destination deep within the plants.

A bucket
a pair of rubber gloves
pliers
shears

The lid of the well offers them up

instruments at the altar
waiting to perform the next ritual.

The well-totem defines a space. Its presence within the garden is of nodal importance for the performative universe that spins around it.

THE BEING

The world of things I discover in Salamina makes me think of a Heraclitian rivier: the way life is organized, somewhere between the house and the garden, always in flux, always indeterminate, always renegotiated and always contingent. Even its contradictions — the fortified perimeters guarding their carefree contents, or the economy of means often paired with decorative excess — seem to resist, joyfully, the Modernist aesthetics that would prefer to see life represented in neatly fixed categories. The objects strewn about the yards, even

τρόπος με τον οποίο δομείται η ζωή, κάπου ανάμεσα στο σπίτι και τον κήπο, διαρκώς μεταβαλλόμενος και αόριστος, σε συνεχή επαναδιαπραγμάτευση και αλληλεξάρτηση. Ακόμα και οι αντιφάσεις του—οι οχυρωμένοι περίβολοι που προστατεύουν τα ξέγνοιαστα περιεχόμενα τους, ή η οικονομία μέσω συνδυασμένη με διακοσμητική υπερβολή—φαίνονται να αντιστέκονται, χαρωπά, στη Μοντερνιστική αισθητική που θα προτιμούσε να δει τη ζωή να κατανεμημένη σε ξεκάθαρα καθορισμένες κατηγορίες. Τα σκορπισμένα αντικείμενα στις αυλές, ακόμα και εκείνα τα διακοσμητικά σύνολα που αποτελούν έναν είδος έκθεσης, απέχουν πολύ από εκείνα τα επιμελημένα αντικείμενα, προσεκτικά επιλεγμένα για να σηματοδοτήσουν τον πλούτο και τα προνόμια των ενοίκων στα σχεδιασμένα σπίτια που βλέπουμε στα περιοδικά. Εκεί, η αισθητική γίνεται μια μορφή κατοχής, που προορίζεται να επικοινωνήσει κάτι για τους ιδιοκτήτες της, οι οποίοι ταυτόχρονα αποξενώνονται από αυτήν. Αυτή η ορθολογική σχέση των ανθρώπων με τα περιβάλλοντα διαβίωσης τους, διαμεσολαβημένη από την εικόνα ενός συγκεκριμένου τρόπου ζωής, αφορά περισσότερο την αισθητική της κατοχής αντικειμένων σε έναν χώρο, παρά τη διαδικασία της αλληλεπίδρασης με αυτά τα αντικείμενα, τα οποία γίνονται εργαλεία για τη ζωή. Με άλλα λόγια, οι δύο τύποι κατοίκησης μου θυμίζουν τη διάκριση του Έριχ Φρομ ανάμεσα σε δύο θεμελιώδη (και θεμελιωδώς αντίθετα) προσεγγίσεις στον κόσμο, στο βιβλίο του Να Έχεις ή Να Είσαι. Εκεί, ο Φρομ εξετάζει τη φιλοσοφική έννοια της "ύπαρξης" συνδεδεμένης με την ουσιαστικά με μια διαδικασία "γίνεσθαι", άρρηκτα συνδεδεμένη με την κίνηση και την αλλαγή, σε αντίθεση με την αμεταβλητότητα και την υπέρβαση. Βρίσκω ότι η βόλτα μου στη Σαλαμίνα αποτελεί μια εξαιρετική ευκαιρία για να εξετάσω αυτήν την αντίθεση.

Γράφοντας το Να Έχεις ή Να Είσαι το 1976, ο Φρομ επεσήμανε ότι οι ολοένα και πιο ακραίες απαιτήσεις του εργασιακού περιβάλλοντος ανάγκαζαν τους ανθρώπους να παίρνουν όλο και πιο ακραία μέτρα για να «απολαύσουν» τον όλο και πιο περιορισμένο χρόνο των διακοπών τους. Με άλλα λόγια, το ίδιο σύστημα που αναγκάζει τους ανθρώπους να εργάζονται περισσότερες ώρες τους ενθαρρύνει να ξεδεύουν αντισταθμιστικά ολοένα και περισσότερα χρήματα στις σύντομες διακοπές τους. Αυτό φυσικά παραμένει ακόμα πιο αληθές σήμερα. Αλλά ταυτόχρονα, τα συνεχώς μεταβαλλόμενα και ασταθή πρότυπα ζωής που συνεχίζουν να προκύπτουν από την τρέχουσα εποχή πολιτικής, οικονομικής και κλιματικής αστάθειας ίσως μας ενθαρρύνουν να εισέλθουμε στο ποτάμι του Ηρακλείτου. Και ίσως τότε να δούμε τη Σαλαμίνα ως ένα είδος πρότυπου που μας οδηγεί στο μέλλον, αντί για μια φθίνουσα εικόνα του παρελθόντος. Το να ζει κανείς στον κήπο, να σχεδιάζει βήμα-βήμα και να κατανοεί τη ζωή του ως μία συνθήκη αλληλεξάρτησης παρά ως μια μόνιμη κατάσταση, ίσως είναι μια καλή προσέγγιση για το πώς μπορούμε να ζήσουμε από εδώ και πέρα.

πράγματα · μια στοίβα από καυσόξυλα· ένα φτυάρι· μια σύνθεση από γλαστρές· μια συλλογή από πέτρες και κοχύλια· ένα σχοινί μπουγάδας που ξεκινάει από το σπίτι· μια μπάλα ποδοσφαίρου ενός παιδιού· μια μπάλα παραλίας· μια μπάλα μπάσκετ· και μια μικρότερη μπάλα που άφησε το σκυλί· ένα καρότσι· ένας φακός· μια ηλεκτροφόρος ρακέτα σαν του τένις για τα κουνούπια. Ένα τοπίο σημαδεμένο από την παρουσία. Ένα χαλί αντικειμένων. Μια νέα φύση που εναποτίθεται και αντικαθιστά την παλιά. Ή ακόμη η μία και μοναδική φύση που μας υπενθυμίζει ότι δεν υπήρξε ποτέ καμία άλλη. Πουθενά η εικόνα της αγνότητας, πουθενά η αυταπάτη της απομόνωσης, που, σε άλλα μέρη, σε άλλα νησιά, μπορεί να ξεγελάει τους επισκέπτες της. Πουθενά υποψία εκλεπτυσμένου μινιμαλισμού. Πουθενά ακόμα και η ιδέα της υπέρβασης, γιατί η Σαλαμίνα είναι πάντα αιχμάλωτη στο παρόν.

Κάθε κήπος είναι ένας λαβύρινθος πραγμάτων και χώρων, ένας λαβύρινθος σκληρών και φυτευμένων επιφανειών. Περίπατοι και τσιμεντένια κράσπεδα που ελίσσονται ανάμεσα σε καρποφόρα δέντρα· πλακάκια μπάνιου χωμένα στο χώμα για να ορίσουν κομμάτια γης. Μια αόρατη οργάνωση που είναι γνωστή μόνο στους δημιουργούς της. Ανάμεσα τους αναγνωρίσιμες μορφές: χώροι για φαγητό, ξεκούραση, εργασία. Ο ξυλόφουρνος και η παρασιτική σχάρα του. Μία αιώρα στα δέντρα. Μία κούνια. Ένα τραπέζι με ραδιόφωνο. Ένα ντιβάνι με μαξιλάρια. Ένα παγκάκι, ένα σκαμπώ, ένα τραπεζάκι του καφέ με τον ανεμιστήρα του. Υπάρχει κάτι που έχει απομείνει μέσα στα σπίτια; Βλέπω ένα μικρό ξέφωτο που ανοίχτηκε για ένα σετ φερ-φορζέ με τραπέζι. (Αν κάποιος έχει καθίσει εκεί είναι αδιάφορο· για μένα αυτή η διαρρύθμιση σαν σε κουκλόσπιτο προβάλει την καθημερινή ζωή στον εξωτερικό χώρο.)

Ακόμα και βάρκες φαίνεται να έχουν δραπετεύσει από τη θάλασσα και να έχουν βρει τη θέση τους στις αυλές. Είναι σαν την ίδια τη Σαλαμίνα, αμφίβιες.

Αλλά στην βόλτα μου, ίσως τα πιο ενδιαφέροντα αντικείμενα που βρίσκω είναι μια σειρά από τωτέμ: συσσωρευμένα αντικείμενα, στοιβαγμένα ή με άλλους τρόπους διαμορφωμένα, αυτές οι κατακόρυφες συνθέσεις φαίνονται να σηματοδοτούν μια ιδιαίτερη παρουσία στον κήπο.

Ένα από αυτά είναι φτιαγμένο από

ένα επιμελώς σκαλισμένο γυάλινο μπολ ανυψωμένο
 ενάμιση μέτρο πάνω από τη γη
 τσιμεντένια κολώνα από κάτω
 εντελώς καλυμμένη με κοχύλια
 πάνει το φως σαν σφαίρα
 σε σκίητρο από πάνω

Άλλο ένα αποτελείται από

ένα βάζο με πλαστικά λουλούδια
πάνω σε δαντελωτό τραπεζομάντιλο
που βρίσκεται πάνω σε τηλεόραση
τοποθετημένη πάνω σε πλαστικό φύλλο

along the perimeter; rubber gloves hanging from a wire; a tape measure on the window sill; a step ladder under the veranda; sacks of something-or-other; a stack of firewood; a spade; a configuration of potted plants; a collection of rocks and seashells; a clothes line still reaching back to the house; a child's soccer ball; a beach ball; a basketball; and a smaller ball abandoned by its dog; a wheelbarrow; a flashlight; an electric tennis racket for killing mosquitos; a basketball hoop hovering above the trees. A landscape marked by presence. A carpet of things. A superimposed nature replacing the old one. Or even the one-and-only nature reminding us that there was never any other. Never the image of purity, never the delusion of separation, which, in other places, on other islands, might fool its visitors. Never a hint of blasted minimalism. Never even the idea of transcendence, because Salamina is always caught in the present.

Each garden is a labyrinth of things and of spaces, a maze of hard and planted surfaces. Walkways and concrete boundaries snaking their way among fruit trees; bath tiles shoved into the ground to designate patches of earth. An invisible organization knowable only to its makers. Among the recognizable forms: places to eat, rest, work. The space of a wood-burning oven and its parasitic grill. A hammock in the trees. The space of a swing. A table with radio. A day-bed with pillows. A bench, a foot stool, a coffee table and their fan. Is there anything left in the houses? I see a small clearing created for a set of fer forge chairs and a table. (Whether anyone has sat there is irrelevant; for me this doll-house arrangement is about projecting one's life outdoors.)

Even the boats seem to have wandered from the sea and found their place in the yards. They are like Salamina itself, amphibious constructions.

But on my walk, the items that I perhaps find the most interesting are a number of totems: accumulated objects, stacked or otherwise configured, these vertical assemblages seem to mark a special presence in the garden.

One totem is made up of

an elaborately carved glass bowl elevated
one and a half meters above the earth
a concrete column below
entirely covered in seashells
it captures the light like an orb
on top of a scepter.

Another is a

vase of plastic flowers placed
placed over a doily
on top of a television set
over a sheet of plastic
covering a lace table cloth
on top of a flower-print table cloth
over a plastic table, the kind sold by gypsies
with a kourelou rug below.

πάνω σε άλλο δαντελωτό τραπεζομάντιλο
πάνω σε τραπεζομάντιλο λουλουδάτο
πάνω σε τραπέζι πλαστικό, του γύφτου
με από κάτω κουρελού

Η τηλεόραση στηρίζει

μπιχλιμπίδια και άλλα
διακοσμητικά αντικείμενα
το μάτι μου πιάνει τη λάμψη τους.

Το χαλί στηρίζει

δύο ζευγάρια παντόφλες.

παρά δίπλα
αρκετά μαχαίρια
και διάφορα πλαστικά δοχεία

Το σύνολο κάτω από ένα στέγαστρο του σπιτιού
καθιστά ένα μνημείο στην οικιακή εργασία και